

sakramentom novih očiju gledati Stvo-ritelja, gledati Ljubav samu, oči u oči. Tada ćemo u potpunosti spoznati da su nam još za zemaljskog života bili obilato darovani razlozi za radost i nadu kroz darovanu sliku, darovnu igru, darovani susret, sve do Darovanoga u eshatonu.

Sažeto u jednu rečenicu ova se knjiga može predstaviti ovako: Bog traži svoje sanjare koji bi promišljajući o radosti susreta u radosti susreta nadali se jedni za druge.

Danijel Crnić

**Stjepan BALOBAN, *Slobodni i ponosni u društvu (245 str.);
Između slobode i podložnosti (256 str.), Kršćanska
sadašnjost, Zagreb, 2010.***

Dvije knjige prof. dr. Stjepana Balobana kolekcije su tekstova koje je autor godinama objavljivao u *Kršćanskoj obiteljskoj reviji »Kana«*. Knjiga *Slobodni i ponosni u društvu* sadrži 44 teksta, napisanih između 2002. i 2006. godine, a knjiga *Između slobode i podložnosti* ima 43 teksta, napisana između 2006. i 2010. godine.

Ove knjige nisu namijenjene općenito kršćaninu ili znanstveniku. One su namijenjene čovjeku i kršćaninu postmodernog vremena u Hrvatskoj. Kakav je taj čovjek i kako tom čovjeku može pisati moderni kršćanski mislilac?

1. Postmoderni čovjek nije sistematičan. Uglavnom uzima knjigu u ruke kako bi u njoj pronašao neka konkretna i gotova rješenja. Takav je i kršćanin. Tako je nekada razmišljala kršćanska etika. No, čovjek se promijenio, njegova djelatnost i svijet oko njega postali su kompliciraniji. Mi ne možemo mijenjati čovjeka. Možemo ga samo pratiti i nuditi mu rje-

šenja za koja mislimo da su dobra, u ljudskom i kršćanskom smislu. Ove knjige nastoji udovoljiti takvu postmodernom kršćaninu.

2. Postmoderni čovjek je dinamičan, praktičan. Teško će u ruke uzeti knjigu koja je usredotočena samo na jedan problem. To će učiniti eventualno stručnjak, ali prosječan čovjek traži knjige mozaike koje će ponuditi široku lepezu tema i rješenja. Ovo su takve knjige. Možete je uzeti u ruke dok putujete vlakom ili autobusom i »usput« obogatiti svoje znanje o kršćanskom i etičkom pogledu na našu stvarnost.

3. Zadatak kršćanskog mislioca u ovom postmodernom vremenu nije prvenstveno i samo doprinijeti unaprjeđenu etike kao znanosti. Njemu mora biti cilj osvijestiti što je moguće širu masu ljudi u vezi s nekim temeljnim etičkim pitanjima osobnog i društvenog morala. To znači da knjige poput ovih imaju bu-

dućnost. Zato su i među nekoliko najprodavanijih knjiga KS-a u posljednje vrijeme.

4. Konačno, budućnost kršćanske etike stoji i pada ovisno o tome ostaje li ona okovana unutar jednog individualistički shvaćenog morala, morala »čistih ruku i mirne savjesti« ili istinski prepoznaje društvene probleme kao svoje vlastite.

Knjige S. Balobana odgovaraju na ove zahtjeve:

I. Angažirani pristup

Katolički intelektualac i znanstvenik u modernoj Hrvatskoj ne može si dopustiti apstraktnost znanstvenog i etičkog pristupa stvarnosti. On optira za angažirani pristup, što je uvijek teža strana znanstvenog rada. Pratiti ukorak događanja u društvu, analizirati pitanja i rješenja te se pravovremeno uključiti u rješavanje problema ili barem pokušati ispraviti pogriješke, to je zadatak modernog kršćanskog etičara. Kršćanskom etičaru nije dovoljno apstraktno definirati što je dobro a što zlo. On uvijek nastoji što je više moguće ljudi oduševiti za činjenu dobra. U Hrvatskoj postoji nasušna potreba za takvim tekstovima i knjigama koji čovjeka i društvo prate korak po korak. Kršćanski etičar ne može tako ostati nijem pred pokušajima diskriminacije većine ljudi u hrvatskom društvu.

II. Briga za društvo

Moderno kršćanstvo riskira da se pretvori u karizmatičku duhovnost. Ono je isprepletano zajednicama i pokretima kojima

je vrhunski cilj osobna svetost pojedinca, razvijanje osobnih karizmi radi individualnog životnog ili vjerskog zadovoljstva. A najhitniji zadatak kršćana u 21. stoljeću, kao što je to bilo prije dva milenija, jest ponuditi svijetu »recept« ozdravljenja, putem jedne socijalno usmjerene duhovnosti. Moderni kršćanin ne smije si dopustiti da njime ovlada strah od uprljanih ruku. Isto tako, kršćani se ne mogu zadovoljiti samo time da budu kritička savjest društva, da samo detektiraju probleme i nedostatke. Oni moraju ići u korijen problema, prodrijeti u same uzroke nedostataka. Enciklika *Ljubav u istini* pape Benedikta XVI. tvrdi da teza o neutralnosti Crkve u odnosu na politiku mora biti drukčije shvaćena. Ako je očito da politika do danas nije uspjela riješiti goruće probleme društva, onda je očito da kršćani moraju prodrijeti do onih struktura gdje problemi nastaju, pa bile to političke ili stranačke strukture. Dužnost neutralnosti ili strah od »politicizacije« Crkve ne smiju postati preprekom kršćanima da pokušaju ozdraviti svijet politike na onim mjestima gdje se ona oblikuje. U Hrvatskoj se kriza zakonitosti, korupcija i mnogi nagomilani problemi neće riješiti samo suzbijanjem njihovih katastrofalnih posljedica. Oni zahtijevaju korijenite promjene u tijelima gdje se rađaju. Negativni naboj sintagme kako se Crkva ne bi smjela miješati u politiku postala je stvar prošlosti.

III. Stvoriti etički filter

Moderno hrvatsko društvo je dualno društvo. S jedne strane predlažu se teh-

nička rješenja na političkom, gospodarskom i socijalnom planu, na drugoj strani je čovjek. U sredini je vakuum. U taj prazni prostor valja ugraditi etički filter. I djelovanje institucija prosuđuje se kroz takav filter. Ta se crvena nit provlači kroz obje knjige. Ta stoljetna teza socijalnog nauka Crkve koja je nekada bila zapostavljena od bogatih tvorničara i zemljoposjednika, danas se krije iza teze o zakonitostima slobodnog tržišta. Kršćanski etičar Stjepan Baloban trajno pokušava težište problematike s ideološkog i demagoškog načina sučeljavanja prebaciti na argumentirani moralno-etički dijalog i sučeljavanje.

IV. Hrvatska i EU

Većina tema koje su u knjigama obrađene valja sagledati kao svojevrsnu pripremu Hrvatske za ulazak u EU. Ako je Europa odustala od priznavanja svojih kršćanskih korijena, nama ne preostaje ništa drugo nego stvaranje kršćanske svijesti i neke vrijednosne skale u najširim slojevima ljudi. Ove knjige zato podsjećaju na zaboravljene prioritete i ugrožene vrijednosti u hrvatskom društvu. Tako se ostvaruje bitni cilj ovih knjiga da svakom čitatelju omogući objektivnu ljudsku i kršćansku prosudbu o gotovo svim relevantnim temama i problemima koji su se pojavili u hrvatskom društvu posljednjih godina. To može učiniti svatko, bez obzira na oblik i stupanj njegove vjere. Etičke vrijednosti nisu prvenstveno stvar religioznosti nego ljudskosti. Tako ove knjige nisu namijenjene samo vjernicima, nego svakome tko se ne miri s podložničkim mentalitetom Hr-

vatske u odnosu na EU. U knjigama je riječ o konstruktivnoj kritici, o postavljanju uvijek novih ciljeva kako pred crkvenu hijerarhiju, crkvene institucije, Crkvu kao narod Božji, ali i pred svakog pojedinca.

Sloboda i ponos, dva pojma na kojima počivaju razmišljanja u ovim knjigama, nužan su preduvjet demokratskog društva. Oni nisu samo pragmatični ciljevi, nego istinske etičke vrijednosti. O njima ovisi humanost društva u cjelini.

S obzirom da o problemu žrtvovanja slobode i ponosa u ime nekih pragmatičnih interesa malo vodi brigu kako službena politika tako i udruge civilnog društva, očito je da Crkva, i u toj Crkvi Stjepan Baloban, tu vide svoj povijesni zadatak.

Obje knjige imaju podnaslov: *Kršćanin i svijet*. Osovina na kojima knjige počivaju je trinom: sloboda, ponos, podložnost. U naslovima obje knjige stoji problem slobode. Nije li to čudno? Ne bi li sloboda trebala biti sama po sebi razumljiv pojam u hrvatskom demokratskom društvu? Očito nije. I tu teolog ne može ostati nijem.

Pitanje slobode i ponosa predstavlja povijesni san hrvatskog čovjeka, a podložnost povijesnu rak-ranu njegove opstojnosti. Hrvatski narod upoznao je sve totalitarizme. Sloboda za kojom je žudio poprimala je mitska obilježja, kao i država koja je simbolizirala tu slobodu. Mesijanska iluzija kako je dovoljno imati državu jer će tu sloboda i ponos biti samorazumljivi rasplinula se u samo dva desetljeća.

Projekt slobode čovjeka i naroda i njegova ponosa pokazao se mnogo zahtjevnijim. Ako je komunizam zatirao slobodu u ime tobožnje »veće slobode« koju ćemo ostvariti u budućnosti, mi ponovno padamo u taj pakleni krug, samo što su se promijenili termini. Ono što se nekada radilo »u ime naroda« protiv naroda danas se radi »u ime civilnog društva«, bolje rečeno laicističkog i relativističkog društva, ali protiv društva. Nekada smo imali »verbalni delikt« danas imamo »govor mržnje«. Suvremeni neostaljinizam u kvazidemokratskom ruhu. Sloboda je opet okovana mnogim novim tabuima. Zato su ove knjige hrabri pothvati: progovaraju o onome o čemu nije »politički korektno« govoriti, o čemu treba imati hrabrosti pisati, jer se lako dođe na »optuženičku klupu«.

Hrvatsko društvo nalazi se u svojevrsnom »staljinističkom obratu«: optužiti one kojima uzimaš slobodu za ugrožavanje slobode i tako ih u potpunosti onemogućiti da se za slobodu bore jer svaki njihov napor da promoviraju slobodu i da se za nju bore proglašava se atakom na slobodu.

Stjepan Baloban polazi od uvjerenja da su poštivanje i promocija slobode, pojedinaca i naroda, ljudskog dostojanstva, solidarnosti, kulture mira svojevrsni »osigurači« suvremenog društva. Oni su minimum koji mora ostati jednostavan, neovisan o kompleksnim mrežama ukoliko želimo održati osnovne vrijednosti na kojima počiva naša civilizacija.

Kršćanski mislilac i teolog 21. stoljeća ne može reflektirati o Bogu pro-

mašujući čovjeka ili analizirati društvo nemajući otvorenost za transcendentno; »Čovjek je put Crkve«, ponavljao je Ivan Pavao II.

Zato Stjepan Baloban kritički iščitava događanja u našem društvu i nudi racionalne mogućnosti suočavanja s realnošću te perspektive izlaska iz kriza. Ako su nam strukture grješne, još uvijek ostaje čovjek pojedinac kao neiscrpni izvor težnje za dobrim. Tu snagu pojedinca ne valja podcijeniti.

U toj diskrepanciji između strukturalne zadatosti i individualne pokretljivosti Baloban otvara prostor mnogobrojnih osobnih i društvenih, manje i više institucionaliziranih djelovanja koja otvaraju prostore slobode i dostojanstva, pojedinaca, naroda i društva, odnosno alternativno suzuju prostore podložnosti koji ugrožavaju dostojanstvo čovjeka.

Dobro je što su u knjizi tekstovi objavljeni kronološkim redom kako su nastajali. Kroz 87 tekstova postaje razvidno kako se Hrvatska kreće u začaranom krugu. Tekst iz ožujka 2006. naslovljen je »Kuda ide Hrvatska?« Na to pitanje još tražimo odgovor. Iza naslova mnogih tekstova stoji upitnik. Nije li to simptomatično? Ako autor tekstova koji sustavno prati razvoj Hrvatske osjeća potrebu da često u naslovima upotrebljava upitnike, to ukazuje na nasušnu potrebu da u Hrvatskoj počnemo davati i neke odgovore. Ove knjige nude te odgovore.

*Josip Grbac
Gordan Črpić*